

(1) *Marido*. Idem quod hic disponitur erga bona mulieris obligata, habet locum in bonis viri, si uxor præcedat, ut in l. *si quis prioris* 8. §. in illo 4. C. de secund. nupt.

(2) *Si casasse*. Si verò non transeat ad secunda vota, non habet locum ista lex, ut in l. *generaliter* 5. §. final. C. de secund. nupt. et in l. *hac edictali* 8. §. ad fin. vide tamen, quod habetur in l. 1. tit. 2. lib. 3. Fori LL. et l. 31. in Ordin. Taurinis.

(3) *Las arras, e las donaciones*. Adde l. *hac edictali* 6. §. omnibus 2. C. de secund. nupt. et idem dic generaliter de omnibus, quæ titulo lucrativo, sive in vita, sive in morte à marito consequuta est, ut in l. *femina* 5. in princ. C. de secund. nupt. et in l. *cum alius* 4. et l. *generaliter* 5. eod. tit. Et quid in his quæ lucratur vir, vel uxor ex forma statuti municipalis? Dic, idem esse, secundum Bald. in authent. *uzore*, C. de secund. nupt. et in authent. *ex testamento*, col. fin. versic. *sed statim*, eod. tit. Idem tamen Bald. tenet contrarium in l. fin. in fin. C. de bonis matern. per illum text. dicens, quod non consequitur hoc vir ab uxore, vel uxor à viro, sed ex legis providentia, vide addition. Bald. in dict. authent. *ex testamento*; et in puncto juris crederem, verum esse dictum Baldi in dict. l. fin. licet aliud sit æquum, et favorable filiis.

(4) *Finca a sus hijos*. Et habent ea filii, ut adversarii matris, non ut ejus hæredes: unde non imputant sibi in legitimam, quæ eis debetur de bonis matris, Gloss. in authent. *de nuptiis*, §. *optime*, collat. 4. Bald. in l. 5. in princ. C. de bonis quæ liber. Et an ista lex, et alia leges loquentes super istis lucris reservandis per matrem, vel patrem transeuntem ad secundas nuptias, procedant etiam in avo, vel avia, seu cæteris ascendentibus? Textus videtur, quod sic, in l. *generaliter*, in princ. et in authent. *si tamen*, et ibi Bald. C. de secund. nupt. et idem tenet Mathesillanus in suo tractatu de successione. ab intestato, fol. 6. column. 1. cujus dicta etiam reasumit Angel. Aretinus in §. *præferuntur*, Instit. de Senatusconsul. Tertul. column. pen. ubi loquitur in eo, quod habet pater, vel mater ex successione unius ex filiis, an procedat in avo, vel avia, seu cæteris ascendentibus? Et concludit, quod sic, per text. in dicta l. *generaliter*, in princ. et ibi gloss. 1. et in dicta authent. *si tamen*, et quia in isto casu, secundum eum, est major ratio, cum magis sit debita hæreditas filii patri, vel matri, quam avo, et avia ut in authent. *defuncto*, C. ad Tertul. unde si pœna privationis imponitur matri transeunti ad secunda vota, multò fortius credendum est, eam impositam fuisse avo, et avia: et ibi hæc intelligit, et declarat, ut procedant respectu bonorum, quæ avus, vel avia habuit à nepote, procedentium à suo marito, vel uxore, si est masculus avus, qui transit ad secunda vota; quia huic facta fuit injuria per talem transitum: non tamen erit privata, vel privatus respectu proprietatis bonorum, quæ filius suus, pater nepotis, acquisivit aliunde, quam ex substantia sui patris, mariti dictæ avia, vel matris uxoris dicti avi; quod satis dicit probari in dict. l. *generaliter* à contrario sensu: ad quod etiam adducit, quia si mater transiens ad secunda vota, privatur solum nuda proprietate substantiæ paternæ, quæ pervenit ad filium cui ab intestato successit, non autem privatur nuda proprietate substantiæ avia, ut notat Bart. in dict. authent. *ex testamento*; ita et eodem modo avia materna transiens ad secunda vota privari debet solum nuda proprietate bonorum substantiæ avi paterni, mariti ipsius avia, quæ ad nepotes pervenerunt; non autem privari debet proprietate bonorum patris ipsius nepotis, quæ ad eam pervenerunt, procedentium aliunde, quam ab avo paterno. Quæ dicta tene menti, quia sunt utilia, et practicalia, et commendat ea Ludov. Bolonius in addit. ad Mathesillan. etc. adde ad prædicta dict. l. fin. vers. *quam observationem*, C. de secund. nupt. Et an mater, vel pater transiens ad secunda vota, debeat illis cavere de his lucris restituentis, vide per Gloss. et ibi Bart. in authent. *de nuptiis*, §. *si vero expectet*, coll. 4. in gloss. super verbo *conjuncta*, ubi concluditur, quod sic.

(5) *Empeñados*. Ut hic, et in dict. l. *hac edictali* 6. §. omnibus 2. C. de secund. nupt. ubi et est expressum tam de presentibus bonis, quam de futuris: et ex illa lege nota, quod in hypotheca tacita veniunt etiam bona futura.

(6) *Finca entonces*. Adde l. *si mater* 6. C. in quibus caus. pign. vel hypoth. tacit. contrah.

(7) *Los de aquel*. Vide etiam in dict. l. *si mater*, ubi Doctores cavendum esse dicunt marito contrahenti cum vidua.

(8) *Obligados*. Adde l. 1. C. commun. de legat. et l. *creditoribus* 4. D. de separat. bonor. per quam dicebat Divus, istam tacitam hypothecam etiam de jure Digestorum inductam fuisse, ut tradit Bald. in

l. 5. C. ut in posses. legator. ubi et vide, an legatarii ratione hypothecæ præferantur creditoribus chirographariis; et in tantum datur actio hypothecaria pro legatis, in quantum datur personalis, et non ultra distinctionem l. 1. vers. in omnibus, et notat Bart. in l. 5. D. de alim. et cibis. legat. Et hinc potest fundari, benè dixisse Bald. in l. 1. col. fin. versic. *et idem dico*, C. si omissit causa testamenti, ubi dixit, quod in locis, in quibus est statutum, quod legata debeantur etiam non adita hæreditate, prout est lege cautum in istis Regnis, quod eo casu bona non sunt tacite obligata pro legatis; quia statutum hoc non dicitur, et à jure communi exorbitat; et quia hypotheca accedit personali obligationi, et sine personali, quæ est proprium subjectum obligationis, esse non potest: quod dictum si verum est, notandum est valde ad legem Regni 1. tit. 2. lib. 5. Ordin. Regal. Crederem tamen, quod ex quo per legem Regiam tenet testamentum, et legata debentur, quod etiam competeret hypothecaria saltem utilis: quia negari non potest, quin datur officium judicis pro talibus legatis, ut notat Bart. in l. 1. in fin. D. de legat. 1. et cum sol. in competit officium pro legatis, accedit etiam et utilis hypothecaria. Dubium tamen est, an in casu illius legis Regni detur officium judicis, cum nulla illius verba dirigantur ad judicem; et quia etiam pro legatis piis, secundum magis communem opinionem, hæreditate non adita, non competit officium judicis; et ideò Alexand. in dict. l. 1. column. 10. tenet opinionem Baldi, et aliquibus adductis eam comprobat: sed ut Socinus ibi considerat, tale statutum, vel lex Regni non poterat aliter praticari, nisi quod nullo existente hærede, legatarii petent dari curatorem bonis; qui datur ad instantiam ejus, cuius interest, ut in l. 2. D. de curator. bon. dand. ubi prætor contra curatorem concedit utilem, cui contra hæredem dabatur directa: unde virtute talis statuti, seu legis Regni dicitur utilis concessa, et consequenter accedere potest hypotheca: nam ex quo lex, vel statutum voluit, legata deberi, voluit et antecedens remedium, scilicet, quo possunt consequi legata, argum. l. 2. D. de jurisd. omnium judicium, cum similibus. An autem testator possit prohibere, ne competat hypotheca pro legatis ab eo relictis, Gloss. quod sic, in l. 2. C. ut in poss. legator. Bald. in l. 1. column. 5. C. de his quæ pœna nomin. et hoc videtur dixerint Petrus, et Cynus in dicta l. 2. Et an in rebus specialiter aliis legatis habeat quis hypothecam pro suo legato, vide Baldum in dicta l. 1. column. 4. C. communia de legat. in duobus locis, ubi vult, quod non: vide etiam Angel. et Paul. in l. *quærebatur*, D. ad Leg. Falcid. qui hoc intelligit, quando hæreditas est solvendo, hoc non procedit, secundum Angelum, quin tunc ambo legatarii, tam legatarius speciei, quam legatarius quantitatis, concurrent, et pro rata esset fienda divisio inter eos, per textum, quem ad hoc inducit Angel. in dicta l. *quærebatur*, de quo vide per Paulum de Castro in l. *si quis testamento*, §. 1. D. de legat. 1. et Alexand. in l. *si post missionem*, et in l. *si servus*, §. *si incertum*, D. ad Leg. Falcid. Et an filii habeant bona patris hypothecata pro sua legitima, vel pro supplemento legitime, vide notabiliter per Decium consil. 255. in casu magnifici domini generalis, column. final. in 4. dubio.

(9) *Para fazer*. Reprobatur opinionem Gloss. in l. *interdum*, in gloss. final. in fin. D. qui potior. in pign. hab. quam ibi tenet Bartolus, et tenet etiam Angel. in l. *quod quis* 51. D. de privil. credit. et videtur de jure communi opinio communis, scilicet, quod is qui cr. didit ad fabricandam domum, vel navim, seu rem aliam, non habeat in tali re tacitam hypothecam, licet habeat actionem personalem privilegiatam. Ista lex Partitarum decidit, quod imò habeat tacitam hypothecam, quod et Gloss. tenere voluit in authent. *de æqualitat. dotis*, §. *his consequens* 5. in princ. super parte *agrum*. Tene ergò menti legem istam, nam per leges juris communis potius videbatur probari opinio Gloss. in l. *interdum*; nam ad l. *quod quis* 54. D. de privil. credit. et ad dict. §. *his consequens*, in princ. potest responderi, quod non loquantur de tacita hypotheca, sed de privilegio personæ actionis, quatenus loquitur de his, qui crediderunt ad domum, vel navim fabricandam de novo, cum ille §. se referat ad leges antiquas, quæ de creditore ad refectorem loquantur: sed certe eadem est ratio, et ex mente antiquarum legum voluit Imperator in dicto §. *his consequens*, idem esse, et sic contra opinionem Gloss. multum faciebat dicit §. *his consequens*, qui et loquitur expresse quoad hypothecam; et ita Angel. sibi contrarium dictum §. intelligit ubi. Ut dixi, ista lex Partitarum tollit opiniones: tene menti.

(10) *Metidos*. Nota hæc verba, nam debet constare de conversione

pecuniæ in istam causam, in quam fuit credita; et idem probatur in l. *hujus* 6. D. qui potior. in pign. hab. argum. tamen contra in l. fin. D. de exercitor. et quæ tetigi suprà eodem l. 24. in gloss. incipit *sentit ista lex*; sed loquuntur in diverso casu, scilicet ubi de aliorum creditorum præjudicium non tractabatur, quibus res, et bona debitoris erant obligata, sicut est in casu hujus legis.

LEY XXVII.—Como aquel que rescibe la cosa en peños primeramente, ha mayor derecho en ella, que el que la rescibe despues; fueras ende en cosas señaladas (a).

Guisada cosa es, e derecha, que aquel que rescibe primeramente (1) la cosa a peños, que mayor derecho aya en ella, que el otro que la rescibe despues (b). Pero cosas y ha, en que non seria assi. Ca, si vn ome pidiesse dineros prestados a otro, sobre alguna cosa quel diesse a peños, e fiziesse carta sobre si, o se obligase de otra manera, a pagarlos, n ante que ouiesse rescibido aquellos dineros, e despues obligasse aquella cosa misma a otro, rescibiendo luego los dineros de aquel a quien a postremas las obliga; maguer aquel a quien primeramente fuesse obligada la casa, pagasse despues aquello que auia prometido a emprestar sobre ella, fincaria obligada la cosa a aquel que fue despues empeñada (2). E esto es, porque pago primero los dineros; e aun porque aquel que auia obligado el peño al primero, en su mano era (3), de rescibir los dineros, o de arreprentirse, si non quisiesse guardar el pleyto.

(a) L. 5. tit. 20. lib. 3 del F. R.

(b) *Cui prior est tempore potior est jure*, siempre que el posterior no sea privilegiado por alguno de los fundamentos de que hablan esta y las siguientes leyes.

LEX XXVII.—Primus creditor præferitur in pignore secundo; nisi secundus primò pecuniam numerabit debitori: tunc enim præferitur secundus, quia fuit in potestate debitoris à primo pecuniam non recipere post secundi numerationem. Hoc dicit.

(1) *Primeramente*. Sive generaliter, sive specialiter, ut in l. *si fundum* 4 et in l. *si generaliter* 6. C. qui potior. in pign. hab. et D. eod. l. *qui generaliter* 2. et l. *si pignus* 8. et l. *unica*, C. rem alien. gerent. quæ vult etiam priorem tacitam præferri expressæ, et tenet Bart. in l. *si is qui*, D. de jure fisci, Joan. de Plat. in l. 1. C. pœnis fiscal. creditor præfer. lib. 40. Et an etiam in bonis postea acquisitis, præferatur prior ex generali hypotheca bonorum? Vide per Bart. in dicta l. *si is qui*, et latè per Salicet. in l. *licet*, C. qui potior. in pign. hab. text. et ibi Bald. in l. *hac edictali* 6 §. *his illud*, vers. *omnibus*, C. de secund. nupt. et communior videtur opinio Bart. post Jacob. de Aret. et Oldral. quod præferatur prior etiam in postea quæsitis. Et quid si res hypothecata est perempta, ita quod primus creditor non potest agere hypothecaria contra possessorem? an agat ad pretium redactum ex illa re vendita? Vide Gloss. et ibi Bart. notabiliter in l. 1. D. de distr. pign. et ibi concluditur, quod sic, quando pretium habitum fuit ex causa lucrativa: vide. Et si creditor secundus distrahit rem, sciente primo, et non contradicente, primus perdit jus suum, l. *si hypothecas* 9. C. de remission. pign. aliàs verò agat prior hypothecaria, dicta l. 1. D. de distract. pig. vide per Gloss. in l. *cum unus*, D. de bonis auctor. judic. possid. in gloss. 1. et per Joan. de Plat. in l. *quotiens*, C. de exactor. tributor. lib. 40 ubi allegat, quod habetur in l. *deferre*, §. fin. D. de jure fisci, ubi Gloss. quod fiscus, qui ex privilegio præferatur alii creditori, avocat ab eo pecuniam solutam per hypothecariam, si extat, vel conditione ex lege, si est consumpta, ut et dicit Gloss. in l. *pecuniam*, C. de jure fisci, et vide in ista materia *decision. Neapol.* 190. in *decisionibus Matthæi de Afflict.* et vide quod notat Paulus de Castr. in l. *pecuniam*, C. de privil. fisci. Et nota, quod ista regula, de qua in ista lege, non habet locum in pignore prætorio, l. fin. et ibi Bald. C. de bonis auctor. judic. possid. de quo tamen vide ibi per Bart. et per Angelum in l. *diversis* 8. C. qui potior. in pign. habeant. et ad limitationem hujus legis, et sequentium, vide textum cum Gloss. in

dicta l. *diversis*. Et signanter nota unum, quod ibi voluit Gloss. in verbo *data*, et notant ibi Bald. et Angel. quod non sufficeret, si pecunia à primo creditore non esset realiter data, sed tantum confessa, ut ipse præferatur ratione prioris hypothecæ secundo, etiam hypothecam habenti; imò oporteat, quod realiter fuerit data; quod est menti tenendum: et ibi consulat ibi Bald. et Angel. quod faciat creditor apponi in instrumento, quod debitor fuit confessus recepisse pecuniam, et quod habuit, et recepit in presentia notarii, et testium, et sic præferatur aliis habentibus nudam confessionem tantum: et ad istam limitationem adde Gloss. in authent. *ut exaction. dotis instant.* collat. 7. in parte *publica*.

(2) *A aquel que fue despues empeñada*. Concordat cum l. *potior*. 11. in princ. D. qui potior. in pign. hab.

(3) *En su mano era*. Sine aliquo ejus incommodo; ut in l. 1. ubi casus notabilis, D. qui potior. in pign. hab. et notat Azo C. eod. in summa, column. 1. post medium, Gloss. et Bart. in dict. l. 1. et ad illam legem vide quod notat Speculat. tit. *de obligation. et solut.* §. 1. col. pen. versic. *sed pone*, et vide l. 55. infrà eod. et l. 29. ad fin. Adde etiam ad istam legem textum notabilem in l. pen. D. *quæ res pign. oblig. pos.* ubi bonus casus. Et ex hac lege, et dicta l. *potior.* in princ. habes, quod quando actio consistit ex duabus causis simul junctis, à postremo actu, in quo est perfectio formæ, fit exordium: quod Bald. inducit in questione illa notabili de muliere fidejubeunte iterum post biennium, an retrotrahatur ista obligatio ad primam intercessionem? Vide per eum in authent. *si qua mulier*, C. ad Vellejan. in fine, ubi concludit, quod non.

LEY XXVIII.—Como aquel que presta sus dineros, para adobar, o para fazer naue, o otro edificio, ha mayor derecho en ello para ser pagado, que otro ninguno.

Naue, o casa, o otro edificio auiendo empeñado vn ome a otro, si despues desso rescibiesse de otro dineros prestados, para refazer, e guardar aquella cosa, que se non destruyesse, o non se emperasse, e los despendiesse en pro della, entonces mayor derecho ha en ella el segundo (1) (a), que presto sus dineros para mantenerla, que el primero: porque con los dineros que el dio, fue guardada la cosa, que se pudiera perder. E porende dezimos, que el deue ser pagado primeramente, maguer aquella cosa non le fuesse obligada por palabras (2) (b), por aquellos dineros. Esso mismo dezimos que seria, si este que prestasse los dineros a postremas, lo fiziesse por guarnescer la naue de armas, o de las otras cosas quel fuessen y menester, o para dar a comer a los marineros, o a los gouernadores della.

(a) Que se llama acreedor impendiario ó refaccionario, cuya justa preferencia, aunque su crédito sea posterior en tiempo, se funda en que sin su auxilio no existiria la cosa, á lo menos en el estado en que se halle conservada y cuidada por los gastos hechos.

(b) Porque basta la hipoteca constituida por la ley.

LEX XXVIII.—Præferitur secundus creditor, si mutuavit in domus, vel navis refectio, vel armatura ejus, vel marinorum cibaria, si in hoc opus convertitur mutuum; licet priori creditori fuerit ipsa res obligata expressè. Hoc dicit.

(1) *El segundo*. Limita, nisi esset dos mulieris, et in authent. *de æqualitat. dotis*, §. *his consequens* 5. collat. 7. et in authent. *quo jure*, C. qui potior. in pignore habeant. et infrà eadem l. proxima, Gloss. in l. *interdum*, D. eodem, de qua ista sumpta est. Et an mulier in dote præferatur, non solum ei, cujus pecunia res reflecta est, verum etiam ei, cujus pecunia res est empta, et ex pacto sibi pro pretio specialiter obligata? Dic, quod sic, si mulier præcedit in dote: non aliàs, ut notat Gloss. in dicta authent. *de æqualit. dotis*, §. *his consequens*, super parte *posterior*, et vide per Specul. tit. *de obligat. et*

solut. §. 1. column. antepenult. versic. *quid si vendit*, Bart. in dicta l. *interdum*, ad finem, D. *qui potior. in pignore habeant* ad cautelam, quomodo fiat, ut venditor rei pro pretio præferatur uxori agenti hypothecaria pro dote, collige ex l. *cum manu sata* 80. §. final. D. *de contrah. emptio.* et ex notatis per Bald. in rubrica, C. *de contrahenda emptio.*, quæstione 13. scilicet, quod venditor reservet sibi dominium, donec pretium sibi integraliter solvatur; alias enim præferatur mulier, etsi in venditione ex pacto obligetur sibi illa res, ut et dixit Speculator in dicto §. *quid si vendit*, et vide quæ dico infra l. proxima in gloss. 4.

(2) *Por palabras.* Vide supra eodem l. 26. in fin.

LEY XXIX.—Como el alquile de las cosas que son de almalzen, o que lieuan de vn logar a otro, deve ser ante pagado, que las otras debdas.

Mercaderias algunas rescibiendo algun ome a peños, assi como olio, o vino, o ciuera, o otra cosa semejante; si aquellas mercaderias estouiesse en alguna casa, o almalzen, porque ouiesse a pagar loguero por ellas; o fuesse a leuar de vn logar a otro en algun nauio, o en bestias, o otra manera: e otro alguno emprestasse dineros despues, para pagar aquel loguero, o lo que costasse el acarrear de las cosas; dezimos, que este que presto los dineros a postremas por alguna destas cosas sobredichas, este deve ser pagado primeramente (1), que el primero. E las cosas que diximos en esta ley, e en las otras dos que diximos ante della, que deuen pagar el debdo que es fecho a postremas, ante que el primero; entendiendes, que ha logar contra todas las personas. Fuera ende, en debdo que fuesse de dote, o de arras (2) de muger, o en debdo antiguo, que ouiesse a dar a la Camara del Rey (3) (a). Ca en estas dos cosas, en arte se pagaria el primer debdo destas personas, que el segundo (4).

(a) A la Hacienda pública.

LEY XXIX.—Præferatur creditor mutuans ad solutionem portationis mercium, vel conductionis domus, ubi reponuntur; licet priori fuerint expressè merces obligatæ: non tamen præferatur contra dotem, arras, aut debitum Regis; quia ista antiquiora præferuntur. Hoc dicit.

(1) *Primeramente.* Concordat cum l. *huius* 6. D. *qui potior. in pign. hab.*

(2) *O de arras.* Intellige de arris, quæ fiunt in augmentum dotis; non verò de simplici donatione propter nuptias, ut in authent. *de aequalitate dotis*, §. *his consequens* 3. collat. 7. et ibi Gloss. et in l. fin. in fin. C. *qui potior. in pign. hab.*

(3) *Camara del Rey.* Nota hoc, quia non memini ita benè expressum de jure communi, ut fisco anterior tempore præferatur his, qui in refectionem crediderunt; benè tamen facit, quia in tacita hypotheca fisco, et mulier pari passu ambulant, l. 2. *de privil. fisci*; et ex ista lege etiam nota, quod id quod habetur in l. 53. infra eodem in fin. procederet etiam in fisco, et sic etiam in fisco hic limitatur l. 27. supra eod.

(4) *Que el segundo.* Ex hoc nota, quod si is, qui credit in refectionem domus, vel navis, esset tempore anterior, quam mulier, vel fisco in obligatione, quod præferatur mulieri, vel fisco: et ita intelligebat Cynus in authent. *quo jure*, C. *qui potior. in pign. hab.* contrarium tamen tenet ibi Salyc., et ad hoc inducit aliqua verba dicti §. *his consequens* 5. authent. *de aequalit. dotis*; inducit etiam alia, commendans ea tamquam nova, et inaudita.

LEY XXX.—Como el huerfano, o otro ome, ha mayor derecho en los bienes de aquel que compro alguna cosa de sus dineros, que otro debdor ninguno, fasta que sea pagado.

Todos sus bienes obligando vn ome a otro, tambien los que ha a essa sazón, como los otros que aura dende adelante, si despues desso comprasse por si (1) alguna cosa, de los dineros de algun huerfano (2); maguer todos sus bienes fuessen empeñados a otro, assi como es sobredicho, con todo esso mayor derecho ha en la cosa assi comprada el huerfano, que el otro a quien eran obligadas todas las cosas. E porende dezimos, que el huerfano deve ser entregado primeramente de aquella cosa comprada, e le deve dar la cuantia de los maravedis de que fue comprada, si toda la compro de sus bienes. E si non, de tanto quanto fue a quello que fue dado en comprarla, de los bienes del huerfano. Otrósi dezimos, que si vn ome ouiesse obligados todos sus bienes, tambien los que auia entonce quando fizo la obligacion, como los que auria dende adelante; si despues desto tomasse maravedis prestados de otro ome, para comprar alguna cosa; faziendole pleyto (3) (a), que aquella cosa que comprasse de los maravedis quel prestaua, que le fincasse obligada por ellos, fasta que los cobrasse; entonce mayor derecho auria el postrimero (4) en la cosa assi comprada, que el primero, a quien fuera fecho el pleyto (b) de la obligacion general sobre todas las cosas del comprador. Otrósi dezimos, que si algund ome despendiesse maravedis en soterramiento (5) de algund muerto, maguer este tal debdo fuesse postrimero, ante deve ser pagado, que otro debdo (6) que ouiesse fecho el muerto en su vida.

(a) (b) Contrato.

LEY XXX.—Quandoquæ posterius creditum præferatur primo; nam licet quis obliget alicui omnia sua bona presentia, et futura, et postea per debitorem, de orphanis pecunia comparata est aliqua res, et potius quam primo est obligata, et tradenda, vel pars, si de dictis pecuniis non fuit tota empta, vel est ei prius solvenda pecunia: idem, si quis postea mutuet ad alicujus rei emptionem, ut ei remaneret res illa obligata: et idem de expensis funeris in quibus posterior creditor præferatur. Hoc dicit.

(1) *Comprasse por si.* Sequitur ista lex intellectum Azonis C. *qui potior. in pign. hab.* in summa, col. 1. quem et approbat Bart. in l. *idemque* 7. D. eod. reprobat alium intellectum ad illam legem, qui colligitur ex Gloss. ibi super verbo *comparata*.

(2) *Huerfano.* De pupillo intelligendum videtur, ut habetur in dict. l. *idemque*: et pupillus est, qui cum impubes est, desit in patris potestate esse, aut morte, aut emancipatione, l. *pupillus* 239. in princ. D. *de verb. sign.* Adverte tamen, quia iud. nomen *orphanus* latius sonat, quam *pupillus*, ut dixi in l. 41. tit. 18. 5. *Partida*, et sic fortè procedet ista lex etiam in majore quatuordecim annorum, minore tamen viginti quinque, patre orbató; et benè facit, quia si res ematur per curatorem de pecunia minoris nomine curatoris, minor potest eam vendicare, ut in l. *si curator* 3. C. *arbitr. tutel.* l. 49. tit. 5. eadem *Partida* et si minor non vult rem vendicare, sed eam evincere per hypothecariam, ut habeat suam pecuniam, posset, ut est de mente Gloss. in dict. l. *idemque*, cum allegat dict. l. *si curator*. Præterea adultus habens curatorem similis est pupillo, ut in l. *tutel. si curatorem* 3. et Gloss. ibi, C. *de in integr. restit. minor.* undè fortè, quod habetur in hac lege procederet in minore viginti quinque annorum patre carente, de cujus pecunia res ematur, saltem si talis minor habeat curatorem, et maximè si curator emat pro se de minoris pecunia.

(3) *Faziendole pleyto.* Adde l. *quamvis* 8. C. *de pign.*

(4) *El postrimero.* Ut in l. *licet* 7. C. *qui potior. in pign. hab. de*

qua ista sumpta est: et limita, nisi sit mulier in dote, vel ejus augmento, prior in obligatione; nam tunc ipsa præferatur, ut in authent. *de aequalit. dotis*, §. *his consequens* 3. collat. 7. et dixi supra eod. l. 28. et tenet Bart. in l. *interdum*, D. *qui potior. in pign. hab.* Sed cum ista lex non excipiat istum casum, prout excipit supra in l. proxima in fin. videtur ex hoc, quod noluit dare privilegium mulieri: neque videtur eadem ratio sicut in aliis, de quibus in dict. l. supra proxima, quia in l. 27. quodammodò erat necessarium viro recipere dotem promissam: undè nil mirum, si quod ibi habetur, non procedat in dote: in H. verò 28. et 29. erant hypothecæ tacitæ, et à lege inductæ; et ideò nil mirum, si in dote lex suum denegat auxilium. Item in dictis legibus res resecta, seu pro qua conservanda fuit impensum, erat jam sub hypotheca mulieris à principio; hic verò non, sed supervenit, et tunc cum pacto hypothecæ ipsi credenti facto: in casu verò hujus legis fuit hypotheca conventionalis bonorum presentium, et futurorum; undè in bonis postea quæsitis, emptis cum pecunia alicujus cum pacto hypothecæ, videtur justum, ut qui sic creditit, omnibus creditoribus anterioribus, et etiam mulieri, et fisco, in istis præferatur, per istam legem, et l. *licet* 7. C. *qui potior. in pign. hab.* et hujus sententiæ est Bald. novellus in tractatu *de dote*, in principio 10. partis, column. 2. et secundum hoc fortè idem videtur dicendum in primo casu hujus legis orphanorum favore.

(5) *En soterramiento.* Quid comprehendatur in expensa funeris, vide l. *funeris sumptus* 57. D. *de relig. et sumpt. funer.* et l. 12. tit. 15. 1. *Partida*, quæ est lex notabilis, et in l. 30. in *Ordin. Taurinis*, et vide quæ dicam in dict. l. 12.

(6) *Que otro debdo.* Etsi sit sub pignore, vel hypotheca; dum tamen non sit hypotheca expressa, secundum Azonem C. *qui potior. in pign. hab.* in summa sub dubio fortè, et Gloss. etiam in l. penult. D. *de relig. et sumpt. funer.* Et nota, quod impensa funeris præferatur etiam doti uxoris, ut est de mente Bart. in l. 1. col. 6. D. *solut. matrim.* super verbo *quarto oppono ad secundam partem*, et tenet Angel. Aretinus in §. final. *Instit. ad Leg. Falcidiam*, dicens, esse singulare, et menti tenendum, licet secundum eum de hoc Gloss. dubitaverit in dict. l. penult. sed ut patet ex illa Gloss. non de hoc dubitavit, neque loquuta est in hoc. Quod autem ista impensa funeris præferatur etiam habentibus expressas hypothecas, probari videtur in dict. l. penult. cum dicit, *omne creditum*, et sic nil excludit, argumen. capit. *si Romanorum*, 19. distinct. et quia etiam in isto casu militat ratio Bartoli, de qua in dicta l. 1. quod isto casu publica utilitas, quæ vertitur in impensa funeraria, præferatur cuicumque private: pro hoc etiam facit ista lex, cum absolute dicit de alio quocumque debito, et non excipit easum dotis, neque alium: et certè in impensa funeris necessaria satis mihi videtur, ut præferatur cuicumque credito, etiam sub expressa hypotheca.

LEY XXXI.—Como aquel que muestra carta de Escrivano publico, en que empeña alguna cosa, ha mayor derecho en ella, que otro que mostrasse otra escritura, o prueva de testigos.

Escriuiendo algun ome carta de su mano misma, en que dixesse, que conosciã que auia rescibido maravedis prestados (1) de otro alguno, e que obligava alguna cosa por ellos; o faziendo tal pleyto (a) como este ante dos testigos (2); aquel a quien fuesse obligada la cosa en alguna destas dos maneras, bien la podria demandar a aquel que gela ouiesse empeñada, o a otro qualquier (3) a quien la fallasse. Fuera ende, si este que la tenia, dixesse que le era obligada por carta, que fuesse fecha de mano de Escrivano publico (4). Ca entonce este postrimero, si tal carta mostrasse, auria mayor derecho en la cosa empeñada, que el otro primero, que ouiesse carta escrita de mano de su debdor, o prueva de dos testigos, assi como sobredicho es (5). Pero si tal carta de la debda del empeñamiento fuesse fecha por mano del debdor (6), e firmada con tres testigos, que escriuiessen sus nombres en ella con sus manos mismas (7); entonce (8) mayor derecho auria en la cosa

empeñada el primero, que el segundo que mostrasse la carta publica (b).

(a) Contrato.

(b) Porque teniendo aquel documento fuerza de escritura pública, es aplicable la regla *qui prior est tempore potior est jure*. Véase la L. 5, tit. 14, lib. 10 de la N. R.

LEY XXXI.— Probans per scripturam debitoris privatam, vel per duos testes pignoris obligationem, potest pignus à quocumque tenente avocare; nisi tenens probet per scripturam manu publici tabellionis confectam obligationem, licet sit posterior: sed si primi scriptura privata tribus testibus est subscripta, præferatur secundo. Hoc dicit.

(1) *Prestados.* Gratia exempli ponitur; quia idem de alio credito, ut in l. *scripturas* 11. C. *qui potior. in pign. hab.*

(2) *Ante dos testigos.* Deponentes, coram eis factam fuisse scripturam privatam, et confessionem debitoris de contentis in ea, ut infra eadem l. ibi: *Prueva de dos testigos*.

(3) *O a otro qualquier.* Sive sit hæres debitoris, sive alius possessor, seu creditor, qui non nitatur ex instrumento publico: procedit enim ista lex, sive agatur personali, sive hypothecaria contra debitorem, vel ejus hæredem, vel hypothecaria contra alium creditorem non nitentem ex instrumento publico, ut hic patet, et approbat hic intellectus Azon. C. *qui potior. in pign. hab.* in summa, column. 2. et Acursii in dicta l. *scripturas*; et licet talis secundus creditor fateatur, scripturam istam factam fuisse per debitorem; licet neget contenta in ea, asserens debitorem non pignorasce, neque præjudicium causari posse ex tali confessione debitoris, nihilominus vincet creditor primus, ex quo secundus non nititur ex instrumento publico: licet contrarium in hoc tenuerit Jacob. Baldo, dicens se mirari de prædicto intellectu Azonis, quem sequuntur Cynus, et Albericus in dict. l. *scripturas*, dicentes, non stare vim in eo, quod secundus creditor, qui possidet, prætendat publicum instrumentum, vel non; quia semper licet ei uegare debitorem pignorasce, et dicere, dictam scripturam contra eum non probare, dummodò talis scriptura non habeat trium testium subscriptionem, et ita intelligebat dictam l. *scripturas*: sed iste intellectus non applaudit litteræ illius legis, neque huic nostræ; imò aperte confunditur per eas, cum faciunt vim in publico instrumento: et ratio diversitatis est, prout colligitur ex dictis Azon. quia licet contra debitorem, qui tenetur stare suæ confessioni, vel ejus hæredem, præjudicet talis scriptura privata, quando contra eum agatur; non tamen præjudicare potest creditori, licet posteriori, habenti publicum instrumentum super pignore: quia plenior probationem ostendit de jure suo, quam primus: et licet, ut dixi, iste intellectus Azonis, et Acursii approbetur in ista lege; tamen resultat quid absurdum, quia ex quo talis scriptura privata probaret tam contra alios, quam contra debitorem contentem, de facili debitor posset præponere posteriorem creditorem priori, et quod tale instrumentum privatam præjudicaret alii, quam contenti, et ejus hæredi: et istud erat, quod movit Jacob. Baldo, Cynum, et Albericum contra intellectum Azon. et Gloss. sed potest responderi, quod ex quo secundus creditor, vel alius, qui possidet, de suo jure non ostendit per probationem plenior, quam primus creditor; cum utriusque nitatur ex confessione debitoris, non est de quo conqueratur: et contra istam fraudem, quæ poterat fieri, poterat sibi cavere per instrumentum publicum; et si non fecit, sibi imputet: undè crederem, quod si secundus creditor ultra probationem suæ hypothecæ, quam ostendit per scripturam privatam debitoris contentis, ostenderet per testes de jure suo, qui interfuerunt ipsi hypothecæ, quando facta fuit eam fieri viderunt; quod tunc limitaretur, quod hic, et in dict. l. *scripturas*, habetur, ex quo plenior est probatio ex parte ejus, quam ex parte primi creditoris, qui tantum ostendit confessionem debitoris; quæ est elegans limitatio ad istam legem, et est de mente Azonis, Bartol. et Doctorum in dict. l. *scripturas*; et sic, quod isto casu procedat opinio Jacob. Baldo, Cyni, et Alberici in dict. l. *scripturas*.

(4) *De escrivano publico.* Idem dic, si ostenderet cautionem privatam trino teste notatam, quæ æquivalet publico instrumento, ut hic in fine, et in dicta l. *scripturas*, et ibi vult Salycetus, et bene.

(5) *Como sobredicho es.* Scilicet deponentes tantum de confessione debitoris, ut dixi supra in gloss. 2. si enim testes deponeret de ipsa